

فرهنگ فارسی اعلام؛ اثری تازه با ویژگی‌های نو*

• حمید حسنی

فرهنگی که، در این مختصر، معرفی و نقد می‌شود، از نوع «فرهنگ‌های دایره‌المعارفی»^۱ (یا دانشنامه‌ای) است؛ یعنی گونه‌ای از فرهنگ مشتمل بر اطلاعات دایره‌المعارفی موجز درباره اعلام (اسم‌های خاص).

در کشورهای توسعه یافته، نگرارش فرهنگ‌های دایره‌المعارفی از چند قرن پیش آغاز شده و اکنون نیز، کاملاً روشمند، ادامه دارد. در کشور ما، این امر نه تنها چندان مورد توجه نبوده، بلکه باید گفت که، پیش از انتشار فرهنگ مورد بحث، فقط یک فرهنگ دایره‌المعارفی منتشر شده و آن «بخش اعلام» (ج ۵ و ۶) فرهنگ فارسی معین است.

سی و چند سال از انتشار دو جلد پنجم و ششم فرهنگ فارسی، تألیف زنده‌یاد استاد دکتر محمد معین (۱۲۹۷ - ۱۳۵۰)، فرهنگ‌نویس پیش‌کسوت و محقق توانمند کم‌نظیر ایران‌زمین، می‌گذرد. این بخش از فرهنگ، که جلدهای پایانی اثر را تشکیل می‌دهد، شامل بیش از ۲۳۵۰ صفحه و حاوی هزاران اسم خاص، اعم از نام شخصیت‌های معروف، اسامی جغرافیایی و عناوین کتب و رسالات مشهور است که، هنوز هم، به عنوان اثری دقیق و محققانه، مرجع بسیاری از فضلا و دانش‌پژوهان است. بخش «اعلام» فرهنگ فارسی معین، که از لحاظ شیوه تدوین به فرهنگ‌های یک جلدی لاروس^۲ شباهت بسیار دارد، زمانی انتشار یافت که مؤلف فرزانه‌اش روی در نقاب خاک کشیده بود.

* فرهنگ‌نویسی، دوره اول، شماره ۱، دی ۱۳۸۶ (تأخیر چاپ). نوشتار حاضر نقدی است بر کتاب فرهنگ فارسی اعلام؛ نوشته غلامحسین صدری افشار و نسرین حکمی؛ تهران: فرهنگ معاصر، ۱۳۸۳.

اما، پس از این اثر درخشان، تا چندی پیش، جامعه نشر ایران اثری هم سنگ آن به خود ندید تا این که فرهنگ فارسی اعلام، تألیف محقق سخت کوش و فرهنگ‌نویس نامی، آقای غلامحسین صدری افشار و یاران‌شان، دو خواهر کوشا، خانم‌ها نسرین و نسترن حکمی، توسط انتشارات فرهنگ معاصر به بازار آمد.

این کتاب، همان‌گونه که از نامش پیداست، حاوی اعلام است. اثری بسیار قوی مایه و روشمند است و برگ برگ آن حکایت از همت و سعی شبانه‌روزی مؤلفان دارد. در ابتدای پیشگفتار مختصر و ممتّع مؤلفان، آمده است: «کتابی که در دست دارید، مجموعه‌ای گزیده از اعلام به زبان فارسی است، شامل معرفی اشخاص، مکان‌ها، اثرهای فکری و فرهنگی، نهادهای اجتماعی و رویدادهای مهم جهانی یا ملی.» این فرهنگ دارای حدود ۱۴۰۰۰ مدخل است و معیار انتخاب مدخل‌ها، در آن، با توجه به این ویژگی‌ها بوده است:

۱. تعلق به زمان معاصر یا گذشته نزدیک؛

۲. تعلق به ایران، به مفهوم تاریخی آن؛

۳. تعلق به سرزمین‌های هم‌جوار؛

۴. تعلق به خلاقیت فکری و فرهنگی؛

۵. معروفیت در ایران (به ویژه در آثار مکتوب).

«بر این اساس، همه شهرهای کنونی و بسیاری از شهرهای قدیمی ایران، همه کشورها و پایتخت‌های جهان [و قاره‌ها]، بسیاری از معروف‌ترین شخصیت‌های سیاسی، ادبی، هنری، علمی [و بعضاً ورزشی]، جهانگردان، کاشفان، و مخترعان، کتاب‌ها، نقاشی‌ها، بناها، فیلم‌ها و نمایشنامه‌ها، جنگ‌ها، انقلاب‌ها، پیمان‌نامه‌ها، سازمان‌ها و نهادهای جهانی، جشن‌ها، روزهای یادبود، اساطیر، دین‌ها، فرقه‌ها، زبان‌ها و قوم‌ها معرفی شده است.» این مقوله‌ها طبیعتاً صورت‌های فلکی، کاخ‌ها و کتابخانه‌های معروف را هم در بردارد.^۳

نام‌های امامان، کاخ‌ها، کتابخانه‌ها و کوه‌ها، به ترتیب در «امام...»، «کاخ...»، «کتابخانه...» و «کوه...» مرتب شده است. در برخی از این گونه مدخل‌ها، جزء دوم هم در ردیف الفبایی خود ثبت به مدخل مشروح ارجاع شده است.

در مورد اسامی اشخاص، این فرهنگ شامل معرفی کسانی است که پیش از سال ۱۳۸۰ در گذشته‌اند، و از افراد زنده تقریباً نامی به میان نیامده است. در مورد شاهان، تنها سال‌های آغاز و انجام فرمانرواییشان ذکر شده است.

اطلاعاتی که در ذیل هر مدخل ارایه شده، به ترتیب، عبارت است از:

آوانگاری (تلفظ مدخل با حروف لاتین)؛

نام کوچک (در مورد اشخاصی که نام خانوادگیشان مدخل شده)؛

نوشته داخل دو قلاب (کروشه)، در برخی مدخل‌ها، شامل اطلاعات اضافی، از قبیل نام یا املائی دیگر مدخل؛

عدد داخل دو هلال (پرانتر) مربوط به تاریخ دقیق یا تقریبی رویداد (مانند سال تولد و وفات یا قرن زندگانی، سال‌های پادشاهی، سال تألیف، سال آمارگیری و نظایر اینها)؛

مطلب داخل دو هلال مربوط به تعلق مدخل به مقوله‌ای خاص است؛ مثلاً در مدخل «آشیل»، در پرانتر آمده است: (اسطوره یونانی).

توضیحات مدخل، بسیار خلاصه، یعنی به صورت قاموسی و نه دایره‌المعارفی است.

در این فرهنگ، بسیار سخاوتمندانه، از ارجاع بهره گرفته شده است؛ به طوری که تنها در حرف «آ»، که جمعاً شامل ۸۲۲ مدخل است، شمار ارجاعات و شبه ارجاعات ۱۴۹ مورد است. برخی مدخل‌های دو یا چند شماره‌ای، یکی از شماره‌هایشان ارجاعی است؛ مانند «آرش کمانگیر» و «آلاند» که، به ترتیب، شماره اول و دومشان ارجاعی است. معدودی مدخل‌ها نیز هر دو شماره‌شان ارجاعی است؛ مانند «اُغری»، که شماره اولش به «اُگری: ۱» و شماره دومش به «آارات: ۱» ارجاع داده شده است. مدخل‌هایی هم، که «شبه ارجاعی» نامیده شده‌اند، بسیار در فرهنگ دیده می‌شود؛ مثلاً در داخل «اُبشِرون» آمده است: «نام محلّی [،] شبه جزیره آبشوران.» (کلمه‌ای که با حروف سیاه نوشته شده، در واقع، مدخل مشروح است که مدخل حاضر به طور ضمنی به آن ارجاع داده شده است.) گفتنی است که در «آبشوران»، پس از تلفظ مدخل، داخل دو قلاب آمده است: [= آبشِرون]. یا در دو مدخل پیاپی «آرادُس» و «آرار» و در سه مدخل «آریلا»، «آریامهر» و «آمده»، به ترتیب، آورده‌اند: «نام پیشین جزیره آرواد در سوریه.»، «نام پیشین رود سُون در فرانسه»، «نام باستانی شهر آربیل در عراق»، «لقب محمدرضا پهلوی، آخرین شاه ایران»، و «نام پیشین شهر دیار بکر در ترکیه». در پایان توضیحات چهار مدخل «ارواد»، «سُون»، «آربیل» و «دیار بکر» (شماره

دوم) هم، به ترتیب، چنین آمده است: «نام پیشین: آرادُس»، «نام پیشین: آرار»، «نام^۵ پیشین: آمد». اما در مدخل «پهلوی [،] محمدرضا» هیچ اشاره‌ای به «آریامهر» نشده است. اطلاعات مندرج در برخی مدخل‌ها ناقص یا دارای علامت سؤال است؛ مثلاً در پایان توضیحات مدخل‌های «اُبدان»، «آب‌پخش»، «آبَسرد»، «آبِش احمد»، «آب گرم»، «آبی بیگلو» و «آبِسک» آمده است: «جمعیت(?)». در توضیحات شماره یک مدخل «آبیک» آورده‌اند: «مساحت(?)»، «جمعیت(?)».

در فرهنگ حاضر، کاملاً هوشمندانه و مناسب، از تصاویر مختلف استفاده شده است. این تصاویر شامل موضوعات گوناگونند، از قبیل تصاویر اشخاص (عکس، تک چهره یا نیم‌تنه)، شخصیت‌های اسطوره‌ای (تصویر مجسمه)، نقشه کشورها و نیز استان‌های ایران (در نقشه کشورها، کشورهای همسایه نیز مشخص شده است، و، در نقشه استان‌های ایران، تقسیمات سیاسی شهرستان‌ها با نام هریک از شهرها درج شده است)، مکان‌ها و ساختمان‌ها تاریخی (مانند آکروپولیس، «تِوال» پاریس، زندان «باستیل»، ساعت «بیگ‌بن»، غار «آلتامیرا»، تاج‌محل، تخت‌جمشید، حافظیه و سعدیه)، بعضی پیکره‌ها (مانند ابوالهول)، برخی مقبره‌های معروف، صورت‌های فلکی، کاخ‌های معروف (مانند ایزه). بیش از هشتاد درصد صفحات کتاب دارای تصویر است. در کل متن فرهنگ (ص ۳ - ۷۹۹)، که مشتمل بر ۷۹۷ صفحه است، تنها ۱۳۳ صفحه بی‌تصویر (۱۶/۷٪) دیده می‌شود. در حرف «آ» (۴۴ صفحه: ص ۳ - ۴۶)، جمعاً نود تصویر درج شده است. این تصاویر ویژه مدخل‌های حاوی معرفی شخصیت‌ها (۷۱ مورد)، نقشه کشورها و سرزمین‌ها (۱۰ مورد)، نقشه قاره‌ها (۳ مورد)، نقشه استان‌های ایران (۲ مورد)، عکس یا تصویر نقاشی شده اماکن و بناهای تاریخی (۲ مورد)، غار (۱ مورد)، و خدای یونانی (۱ مورد) است.

از ۷۱ تصویری که در حرف «آ» مربوط به شخصیت‌هاست، ۶۶ تصویر از آن مردان و ۵ تصویر متعلق به زنان است.

در برخی صفحات، تصاویری درج شده که توضیحشان در صفحه قبل یا بعد آمده است؛ مثلاً دو مدخل «الحمر» و «اوندست»، به ترتیب، در صفحه ۱۰۵، ۱۲۴، و تصویر آنها، به ترتیب، در صفحه ۱۰۶ و ۱۲۵ قرار دارد. چهار مدخل «لیبریا»، «لیختن اشتاین»، «مالت»، و «مُزامبیک» هم، به ترتیب، در صفحات ۶۳۵، ۶۳۷، ۶۵۲، ۶۷۳ و نقشه‌هایشان به ترتیب در صفحات ۶۳۶، ۶۳۸، ۶۵۳، ۶۷۴ است.

در ضمن، بر روی روکش جلد کتاب، چهار تصویر به چشم می‌خورد: آرامگاه باباطاهر، عکسی نیم‌تنه از روانشاد استاد غلامحسین مصاحب، قسمتی از میدان باستیل پاریس، و تصویری از آلبرت اینشتین و رابیندرانات تاگور، که با هم نشسته‌اند.

کیفیت تصاویر متن کتاب غالباً در حد مطلوب است. نقشه کشورهای، از لحاظ کیفی، هماهنگی ندارد؛ مثلاً، در حرف «آ»، نقشه کشورهای جمهوری آذربایجان آفریقای مرکزی، آلبانی، آنتیگو و باربودا، آندورا، آنگولا، و آفریقای جنوبی سیاسی است و شهرهای مهمشان مشخص شده است، اما نقشه دو کشور آرژانتین و آلمان از نوع طبیعی است و، به ترتیب، تنها دو و سه شهر در نقشه نمایانده شده است.

نثر متن توضیحات مدخل‌ها نسبتاً ساده، بی‌تکلف و موجز است؛ ضمن این که به نظر می‌رسد مؤلفان در پرهیز از به کار بردن جمع‌های مکسر عربی تعمد داشته‌اند؛ مثلاً، استعمال «اثرها» را به «آثار» ترجیح داده‌اند. از نشانه‌های اختصاری نیز تقریباً استفاده نکرده‌اند؛ یعنی، به جای کلمات و گروه کلمات کلیدی و پرکاربردی نظیر «شمسی»، «قمری»، «میلادی»، «پیش از میلاد»، «جمعیت»، «مساحت»، «کیلومتر»، «کیلومتر مربع»، «متر»، «شمال»، «جنوب»، «باختر»، «خاور»، «شمال باختری»، «شمال خاوری»، «جنوب باختری»، «جنوب خاوری»، «حدود» و امثال اینها، که هزاران بار تکرار شده‌اند، نشانه‌های اختصاری اختیار نکرده‌اند. براساس آماری که در پنج صفحه آغازین متن (ص ۳ - ۷) گرفته شده، این نتیجه به دست آمد که کلمات و گروه کلمات «جمعیت»، «میلادی»، «پیش از میلاد»، «مساحت»، «کیلومتر مربع»، «کیلومتر»، «حدود»، «قمری»، «شمسی»، و «متر»، به ترتیب، ۲۸، ۲۲، ۱۰، ۱۰، ۹، ۷، ۵، ۵، و ۱ بار (جمعاً ۹۷ بار) به کار رفته‌اند. با فرض تناسب تقریبی این پنج صفحه نسبت به کل متن فرهنگ، که ۷۹۷ صفحه است (۱۵۹/۴ برابر پنج صفحه)، در سراسر متن، نزدیک به ۱۵,۵۰۰ بار از این گونه واحدها (کلمات و گروه کلمات) استفاده شده است. طول این ۹۷ کلمه و گروه کلمه جمعاً حدود ۹۵/۵ سانتی‌متر است؛ پس: $۱۵۹,۲۲۲/۷ = ۹۵/۵ \times ۱۵۹/۴$. بنابراین، طول کل این واحدها اندکی بیش از ۱۵۲ متر است. با محاسبه‌های دیگری که انجام شد، این نتیجه حاصل گردید که، چنانچه مؤلفان اراده می‌کردند، به جای واحدهای یاد شده، از نشانه‌های اختصاری استفاده کنند، در کل متن کتاب، در حدود ۲۰ تا ۲۲ صفحه (یعنی ۲/۵۱ تا ۲/۷۶ درصد) صرفه‌جویی می‌شد. ظاهراً کسانی که معتقد به استفاده مطلق از نشانه‌های اختصاری در آثاری از این دست هستند، مهم‌ترین دلیلشان، صرفه‌جویی در کاغذ و هزینه

تمام شده محصول است. در مجموع، نگارنده، دست کم در اثر حاضر، در پرهیز از به کارگیری نشانه‌های اختصاری با مؤلفان موافق است.

نشانه‌های آوایی به کار رفته در تلفظ مدخل‌ها، در جدولی در صفحه [نه] کتاب، درج شده است. این نشانه‌ها ۳۶ تاست: ۲۳ صامت، سه مصوّت کوتاه e, o, a، ویژه حرکات سه‌گانه فارسی (فترحه، کسره و ضمه)، سه مصوّت بلند ā و u و I ویژه "L" (یا «ی») و «و» و «ی» معمولی (برای کلمات فارسی و عربی)، دو نشانه مرکب an و on مخصوص دو تنوین رفع (ـُ) و نصب (ـِ)، دو مصوّت â و û (کوتاه) ویژه کلمات فرنگی و ترکی و در مورد دومی بعضاً اسم‌های فارسی،^۷ نشانه ow (بلند) ویژه مصوّت مرکب^۸، و بالاخره نشانه Î (کوتاه) مخصوص مصوّت کوتاهی که پیش از صامت «ی» /y/ واقع می‌شود.^۹

نشانه: o (بلند)، که در جدول آمده، ظاهراً در کتاب حاض کاربردی نداشته و سهواً درج شده است.^{۱۰} و اما، درباره این که از همه این نشانه‌ها به درستی و بجا استفاده شده، نگارنده نمی‌تواند ابراز عقیده کند، زیرا در دانش‌های آواشناسی و واج‌شناسی، آن‌گونه که شایسته است، مهارت ندارد.

هنگام بررسی اجمالی و توزق متن این کتاب، به اشتباهاتی - که شمار زیادی از آنها غلط‌های چاپی است و در ادامه چند مورد از آنها یادآور می‌شود - برخوردیم. نوع اشتباهات نشان از نیازمندی کتاب به ویرایش فنی و نمونه‌خوانی بسیار دقیق دارد.

پس از ذکر مواردی از اشتباهات چاپی، ذیل عنوان «چند پیشنهاد»، نگارنده چند مورد پیشنهادهای خود را درباره برخی مدخل‌ها ارائه می‌کند. در آخر هم، به مدخل‌هایی اشاره می‌شود که احتمالاً از قلم افتاده‌اند و پیشنهاد می‌شود در ویرایش بعدی به کتاب افزوده شوند.

در ضمن، جای یک بخش مهم و اساسی در این فرهنگ خالی است و آن «فهرست منابع» است که امید است در ویرایش بعدی، مؤلفان محترم دست کم نام اهم منابع تألیف فرهنگ را - فارسی و غیرفارسی - ذکر کنند.

مواردی از اشتباهات چاپی:

- در «آلکساندره»: /âleksândre/ /ândrêleksa/

- در مدخل «احزاب»: سورة ۲۳ ← سورة ۳۳

- در سطر پنجم مدخل «بهمنیار»: داستان‌نامه ← داستان‌نامه (در ضمن، نام کامل این کتاب،

داستان‌نامه بهمنیاری است.)

- در سطر چهارم و پنجم مدخل «بیرشک»: زندگینامه علمی دانشمندان ← زندگینامه علمی دانشوران. (تاکنون دو مجلد از این اثر منتشر شده است (از «آ/الف» تا اواخر حرف «ب»)، و توضیح این نکته لازم است که عنوان خلاصه این اثر، که در یک مجلد منتشر شده، چنین است: زندگینامه علمی دانشمندان.)

- «تخارستان»: /toxārestān/ /taxārestān/ (طبخ منابع مختلف کهن و امروزی، ضبط این اسم «تُخارستان» است.) در ضمن، مدخل «طخارستان» هم به شکل /takhārestān/ آوانگاری شده است و لازم است به /toxārestān/ اصلاح شود.

- «جفر سن سیتی»: /jeferson-sity/ /jeferson-siti/

- «حنانه»: (۱۳۰۱ - ۱۳۶۸ قمری) ← (۱۳۰۴ - ۱۳۶۸ شمسی)

- «دریاچه بخنگان»: /dryāčeye-.../ /daryāčeye/ (در ضمن، در فرهنگ، ترتیب الفبایی این مدخل و مدخل «دریاچه بزرگ» نیاز به اصلاح دارد.)

- «صفا شهر»: /safā-šahr/ /safā-shah/

- «طه حسین»: در زیرنویس تصویر، به جای «طه حسین»، «حسین طه» آمده و نادرست است. در ضمن، به اشتباه، کل مدخل در همان صفحه (۴۷۴) مکرر شده است.

- «لس آنجلس»: /los-ânjeles/ /los- ângeles/

در ضمن، این که در سطر دوم نوشته‌اند «مرکز ایالت کالیفرنیا» نادرست است؛ مرکز کالیفرنیا «ساکرامنتو»ست (بنگرید به مدخل «ساکرامنتو»، شماره ۲، در خود فرهنگ).

- «مستضی»: املاي این اسم به این صورت درست نیست و باید به شکل «مستضی» نوشته شود؛ یعنی همزه پس از «ی» و خارج آن (اصطلاحاً بدون کرسی) قرار گیرد.

- «نَمَل»: دارای ۹۵ آیه ← دارای ۹۳ آیه.

- «هویدا»: در مهرماه ۱۳۵۶ ... در مهرماه ۱۳۵۸...

چند پیشنهاد

- «آر.پی.جی.»: به نظر نگارنده، آوردن این مدخل در این فرهنگ لزومی ندارد، زیرا ثبت آن جزو وظایف فرهنگ حاضر نیست. (از جمله اصطلاحات نظامی، لغات فراوان دیگری هست که در فرهنگ ثبت نشده است.)

- «بیکن»: تصویر «فرانسیس بیکن» نقاش در کتاب درج شده، اما از تصویر «فرانسیس بیکن» فیلسوف و دولت‌مرد، که بس معروف‌تر است، خبری نیست. پیشنهاد می‌شود، در ویرایش بعدی، تصویر چهره «بیکن» فیلسوف را بیفزایند یا جانشین آن یکی «بیکن» کنند.

- «طالبف»: املاي این نام، به صورت «طالبوف» جا افتاده‌تر است. (به شکل «طالب‌أف» هم آمده است.)

- توضیحات مدخل «فروغ فرخزاد» در ردیف الفبایی «فروغ» ثبت شده است. انتظار می‌رفت توضیحات را در «فرخزاد، فروغ» می‌آوردند و «فروغ فرخزاد» را به «فرخزاد، فروغ» ارجاع می‌دادند. در ضمن، تاریخ تولدش ۱۳۱۳ است و به اشتباه ۱۳۱۲ ثبت شده است.

- «لئوناردو داوینچی» در ردیف الفبایی «ل» ثبت شده است. انتظار می‌رفت توضیحات را در «وینچی، لئوناردو دا» می‌آوردند و «داوینچی» و «لئوناردو داوینچی» را به «وینچی، لئوناردو دا» ارجاع می‌دادند.

مدخل‌های افزودنی

پیشنهاد می‌شود مدخل‌های فهرست‌شده در ذیل را، در ویرایش بعدی، به کتاب بیفزایند:

آرامسترانگ، لوئیس (لوئی)؛ بوگارت، هامفری؛ حج، سوره قرآن؛ رفیع‌الدین لنبانی؛ سوسور؛ فردینان دو؛ سهیلی، مهدی؛ سیاسی، علی‌اکبر؛ سیلیوس، یان (ژان)؛ صافات، سوره قرآن؛ صدیق‌اعلم، عیسی؛ صدیقی، غلامحسین؛ فروم، اریک (اریش)؛ فصلت، سوره قرآن؛ کارایان، هربرت فن؛ گریگ، ادوارد؛ گیبل، کلارک؛ لی، بروس؛ مسد، سوره قرآن؛ کارایان، هربرت فن؛ گریگ، ادوارد؛ گیبل، کلارک؛ لی، بروس؛ مسد، سوره قرآن؛ مونرو، مریلین؛ یوسفی، غلامحسین.

پی‌نوشت‌ها

1. encyclopedic dictionaries, dictionnaires encyclopédiques
2. Encyclopédie alphabétique Larousse یا Dictionnaire encyclopédique de l'enseignement

۳. نام‌های سوره‌های قرآن و سرزمین‌های خیالی و مردم آن (مانند «لی‌لی‌پوت») را هم باید به اینها افزود.

۴. قاعده کلی چنین بوده است اما، مثلاً نام «بیرشک، احمد»، «فرهاد۳» (فرهاد مهرداد)، «ویگن»، «صابری [فومنی]، کیومرث»، «منزوی، حسین»، و «کازان، ایلیا» که به ترتیب در ۱۳۸۱، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۳ شمسی، و ۲۰۰۳ میلادی (حدود ۱۳۸۲ شمسی) درگذشته‌اند، نیز در کتاب ثبت شده است.

۵. در این‌جا، پیش از کلمه «نام»، نشانه نقطه ویرگول (:) از قلم افتاده است.

۶. مانند «اُوستا» /â'ostâ/ (شهری در ایتالیا)، «آباسی یانیک» /âbâsi-yânik/ (نام مستعار شخصیت تُرک) و «بروکسل» /b(û)ruksel/ (ظاهراً نشانه ù را همه جا داخل دو کمان آورده‌اند، به این معنی که، در فارسی، گاه تلفظ می‌شود و گاه به تلفظ در نمی‌آید).

۷. مانند «بیستون»: /bis(û)tun/

۸. مانند «سون» /sown/

۹. مانند «سیامک» /sîyâmak/

۱۰. در جدول «نشانه‌های آوایی» فرهنگ معاصر فارسی امروز (ویراست جدید)، تألیف همین، مؤلفان، دو نشانه /ow/ و /o:/ (بلند)، برای نشان دادن تلفظ مصوّت مرکّب «وُ» به کار رفته‌اند. به نظر می‌آید که، هنگام کپی برداری آن جدول، سهواً این نشانه را حذف نکرده‌اند.

